

Program do zajęć

**KOŁO
EKSPERYMENTU
FIZYCZNEGO**

Opracowała: Anna Zdunko

Białystok 2017

Spis treści

- I.** Wstęp 3
  - II.** Ogólne założenia programu 3
  - III.** Cele edukacyjne 3
  - IV.** Treści nauczania wraz z propozycją przydziału godzin i wymaganiami edukacyjnymi 4
Szczegółowe cele kształcenia wraz z propozycją doświadczeń i projektów edukacyjnych 4-7
  - V.** Szczegółowe cele wychowania 7
  - VI.** Sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków realizacji programu 8
  - VII.** Opis założonych osiągnięć ucznia 8
- Literatura 8

I. Wstęp

Autorski program nauczania do zajęć Koło Eksperymentu Fizycznego jest przeznaczony do realizacji na IV etapie edukacyjnym.

Program można zrealizować w ciągu 30 godzin. Zawarte w nim treści nauczania można realizować na podstawie:

- materiałów przygotowanych przez nauczyciela prowadzącego zajęcia
- interfejsu pomiarowego CoachLab z zestawem czujników podłączonych do komputera
- elementów do doświadczeń fizycznych
- poleconej literatury.

Zawiera on propozycje doświadczeń z fizyki stanowiących rozszerzenie kursu podstawowego, wzbogaconych o elementy elektroniki i informatyki stosowanej.

II. Ogólne założenia programu

1. Na realizację programu przewidziano 30 godzin.
2. Program jest zgodny z podstawą programową kształcenia ogólnego.
3. Treści zawarte w programie można realizować w ciągu jednego roku szkolnego.
4. Program zapewni uczniom zdobycie wiedzy z zakresu podstawowych praw fizyki, elektroniki, informatyki..
5. Nauczanie na zajęciach koła odbywa się metodami badawczymi.
6. Program zakłada:
  - projektowanie i bezpieczne wykonywanie przez uczniów doświadczeń fizycznych przy pomocy interfejsu pomiarowego CoachLab oraz dokonywanie obserwacji, pomiarów i formułowanie wniosków
  - stosowanie metod wyzwalających aktywność uczniów, kształtujących umiejętności uczenia się i samokontroli
  - stworzenie uczniom warunków do samokształcenia, w tym samodzielnego zdobywania informacji z różnych źródeł dzięki zapewnieniu możliwości korzystania z Internetu i dostępu do literatury popularnonaukowej.

III. Cele edukacyjne

Cel strategiczny

Ukazanie związków fizyki i informatyki z praktycznym jej zastosowaniem w wielu dziedzinach działalności człowieka. Wyposażenie uczniów w wiedzę umożliwiającą kontynuowanie kształcenia na kierunkach technicznych i przyrodniczych.

Cele kształcenia – rozbudzanie zainteresowania fizyką i informatyką, rozwijanie i pogłębianie wiedzy umożliwiającej dalsze kształcenie uczniów:

- ukazanie roli fizyki i informatyki w życiu człowieka
- integracja wiedzy z różnych dyscyplin naukowych: fizyki, elektroniki, matematyki
- kształtowanie umiejętności posługiwania się pojęciami elektrycznymi, elektronicznymi i stosowania ich do opisu zjawisk fizycznych
- planowanie i wykonywanie prostych eksperymentów fizycznych (budowanie układów, wykonywanie pomiarów, analiza wyników i wyciąganie wniosków) przy pomocy interfejsu pomiarowego CoachLab
- doskonalenie umiejętności poszukiwania, analizowania, oceniania
- rozwijanie umiejętności sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami
- aktywizowanie ucznia oraz kształtowanie umiejętności pracy w grupie

IV. Wybrane zagadnienia z podstawy programowej fizyki
IV etap edukacyjny, zakres rozszerzony
Szczegółowe cele kształcenia wraz z propozycją doświadczeń

1. Znajomość pojęć i praw fizyki oraz umiejętność ich wykorzystania do wyjaśniania procesów i zjawisk w przyrodzie.
2. Wykorzystywanie i przetwarzanie informacji zapisanych w postaci tekstu, tabel, wykresów, schematów i rysunków
3. Budowa prostych modeli fizycznych i matematycznych do opisu zjawisk.
4. Planowanie i wykonywanie prostych doświadczeń fizycznych oraz analiza ich wyników.

Nr bloku zajęć (3 godz. lek.)	Temat	Treści kształcenia	(wymagania z podstawy programowej fizyki w zakresie rozszerzonym) Uczeń: Środki dydaktyczne, metody
1.	<i>Organizacja zajęć koła eksperymentu fizycznego.</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cele zajęć. 2. Metody i warsztat pracy. 3. Regulamin zajęć, 4. Zapoznanie z interfejsem pomiarowym CoachLab. 5. Przeprowadzenie prostych pomiarów z wykorzystaniem wybranych czujników. 6. Zapoznanie ze środowiskiem programu Coach, ukazanie jego możliwości. 	Przyrządy: Zestaw komputerowy, panel CoachLab, oprogramowanie Coach, zestaw czujników Metoda badawcza, rozmowa kierowana, pokaz nauczyciela.
2.	<i>Badanie ruchu jednostajnego prostoliniowego.</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zna pojęcie układu odniesienia i potrafi wskazać go w otoczeniu. 2. Planuje eksperyment. prezentujący ruch jednostajny. 3. Rejestruje ruch w odpowiednim układzie odniesienia(jednostajny, jednostajnie przyspieszony na równi). 4. Poprawnie analizuje i interpretuje otrzymane wykresy $s(t)$, $v(t)$ i $a(t)$. 5. Sporządza sprawozdanie z pomiarów, uwzględnia błędy pomiarowe i wskazuje ich przyczyny. 	1.2. opisuje ruch w różnych układach odniesienia. Przyrządy: Zestaw komputerowy, panel CoachLab, oprogramowanie Coach, czujnik ruchu , piłka Metoda badawcza, rozmowa kierowana
3.	<i>Badanie ruchu jednostajnie przyspieszonego.</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Planuje eksperyment prezentujący ruch jednostajnie przyspieszony. 2. Rejestruje ruch jednostajnie przyspieszony na równi).w odpowiednim układzie odniesienia 3. Poprawnie analizuje i interpretuje otrzymane wykresy $s(t)$, $v(t)$ i $a(t)$. 4. Sporządza sprawozdanie z pomiarów, uwzględnia błędy pomiarowe i wskazuje ich przyczyny. 	1.2. opisuje ruch w różnych układach odniesienia. Przyrządy: Zestaw komputerowy, panel CoachLab, oprogramowanie Coach, czujnik ruchu , piłka Metoda badawcza, rozmowa kierowana

4.	Wyznaczanie wartości przyspieszenia ziemskiego ze swobodnego spadku ciała.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyznacza przyspieszenie ziemskie przy spadku swobodnym. 2. Zauważa, że wartość g zależy od szerokości geograficznej. 3. Wyznaczenie czasu odbicia piłki od podłoża. 4. Sporządza sprawozdanie z pomiarów, uwzględnia błędy pomiarowe i wskazuje ich przyczyny. 	<p>13.1. doświadczenie obowiązkowe dotyczące badanie ruchu prostoliniowego jednostajnego i jednostajnie zmiennego (np. wyznaczenie przyspieszenia w ruchu jednostajnie zmiennym)</p> <p>1.6. oblicza parametry ruchu podczas swobodnego spadku i rzutu pionowego</p> <p>Przyrządy: Zestaw komputerowy, panel CoachLab, oprogramowanie Coach, czujnik ruchu, piłka,.</p> <p>Metoda badawcza, rozmowa kierowana</p>
5.	Wyznaczanie wartości przyspieszenia ziemskiego za pomocą wahadła matematycznego.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyznacza przyspieszenie ziemskie za pomocą wahadła matematycznego. 2. Potrafi wyznaczyć okres wahadła matematycznego, obliczyć wartość g ze wzoru $g=4\pi l/T^2$. 3. Porównuje wyniki doświadczalne z wartością średniego g z tablic. 4. Sporządza sprawozdanie z pomiarów, uwzględnia błędy pomiarowe i wskazuje ich przyczyny. 	<p>13.1. doświadczenie obowiązkowe dotyczące badanie ruchu prostoliniowego jednostajnego i jednostajnie zmiennego (np. wyznaczenie przyspieszenia w ruchu jednostajnie zmiennym)</p> <p>1.6. oblicza parametry ruchu podczas swobodnego spadku i rzutu pionowego</p> <p>Przyrządy: Zestaw komputerowy, panel CoachLab, oprogramowanie Coach, czujnik ruchu z fotobramką, ciężarek na długiej nici, przymiar.</p> <p>Metoda badawcza, rozmowa kierowana</p>
6.	Badanie zjawiska tarcia.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zna zjawisko tarcia, wskazuje jego przyczyny z punktu widzenia mikroskopowej budowy ciał stałych. 2. Mierzy siłę tarcia statycznego i dynamicznego na poziomej i pochylej powierzchni o różnej chropowatości. 3. Wskazuje od czego zależy siła tarcia. 4. Wyznacza współczynnik tarcia statycznego i dynamicznego. 5. Sporządza sprawozdanie z pomiarów, uwzględnia błędy pomiarowe i wskazuje ich przyczyny. 	<p>1.12. posługuje się pojęciem siły tarcia do wyjaśniania mechanizmu ruchu ciał</p> <p>Przyrządy: Zestaw komputerowy, panel CoachLab, oprogramowanie Coach, czujnik siły, klocki, różne powierzchnie.</p> <p>Metoda badawcza, rozmowa kierowana</p>
7.	Drgania harmoniczne na przykładzie wahadła sprężynowego.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zna ruch harmoniczny. 2. Z wykresu ruchu wyznacza okres i amplitudę wahadła. 3. Poprawnie interpretuje wykres $F(t)$ i $x(t)$. 4. Sporządza w programie Coach wykres $F(x)$ i oblicza na jego podstawie współczynnik sprężystości k sprężyny. 	<p>6.3. oblicza okres drgań wahadła sprężynowego.</p> <p>Przyrządy: Zestaw komputerowy, panel CoachLab, oprogramowanie Coach, czujnik siły, czujnik ruchu, dwie płyty kompaktowe, taśma przezroczysta.</p>

		<ol style="list-style-type: none"> 5. Z pola powierzchni pod wykresem $F(x)$ oblicza pracę wykonaną podczas rozciągania sprężyny przez ciężarek. 6. Rozumie znaczenie fizyczne współczynnika tłumienia, że to odwrotność czasu w ciągu którego amplituda wahadła zmniejsza się e-razy – $\tau=NT$. 7. Wyznaczenie współczynnika tłumienia wahadła sprężynowego ze wzoru $\beta=(\ln A_n/A_{n+1})/T$. 8. Sporządza sprawozdanie z pomiarów, uwzględnia błędy pomiarowe i wskazuje ich przyczyny. 	Metoda badawcza, rozmowa kierowana
8.	Badanie zjawiska dudnienia.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wytwarzanie dźwięku, cechy dźwięku, rodzaje dźwięków, narząd głosowy człowieka. 2. Prędkość dźwięku w różnych ośrodkach. 3. Zna rezonans akustyczny. 4. Wie jak powstają dudnienia i potrafi je zbadać. 5. Stosuje wiedzę o dudnieniach do wyjaśnienia zjawisk z życia codziennego. 6. Sporządza sprawozdanie z pomiarów, uwzględnia błędy pomiarowe i wskazuje ich przyczyny. 	<p>6.8. stosuje w obliczeniach związek między parametrami fali: długością, częstotliwością, okresem, prędkością</p> <p>6. 6. opisuje zjawisko rezonansu akustycznego (na wybranych przykładach)</p> <p>Przyrządy: Zestaw komputerowy, panel CoachLab, oprogramowanie Coach, czujnik dźwięku, dwa kamertony, metalowy pierścień, młoteczek.</p> <p>Metoda badawcza, rozmowa kierowana</p>
9.	Badanie zjawiska Dopplera.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zna zjawisko Dopplera. 2. Przeprowadza doświadczenie potwierdzające to zjawisko dla źródła dźwięku zbliżającego i oddalającego się od obserwatora. 3. Potrafi określić wartość prędkości źródła przy pomocy czujnika ruchu. 4. Oblicza wartość częstotliwości odbieranej przez obserwatora w obu przypadkach. 5. Sporządza sprawozdanie z pomiarów, uwzględnia błędy pomiarowe i wskazuje ich przyczyny. 	<p>6.8. stosuje w obliczeniach związek między parametrami fali: długością, częstotliwością, okresem, prędkością</p> <p>6.13 opisuje efekt Dopplera w przypadku poruszającego się źródła i nieruchomego obserwatora.</p> <p>Przyrządy: Zestaw komputerowy, panel CoachLab, oprogramowanie Coach, czujnik dźwięku, czujnik ruchu, dwa kamertony, metalowy pierścień, młoteczek.</p> <p>Metoda badawcza, rozmowa kierowana</p>
10.	Energia cieplna.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozumie pojęcie bilansu cieplnego, zna wzór na energię wewnętrzną ciała. 2. Mierzy temperaturę i oblicza energię oddaną i pobraną przez wodę. 	<p>5.8 analizuje pierwszą zasadę termodynamiki jako zasadę zachowania energii.</p> <p>Przyrządy: Zestaw komputerowy, panel CoachLab, oprogramowanie Coach, czujnik temperatury,</p>

		<ol style="list-style-type: none"> 3. Porównuje wartości obu energii sprawdzając w ten sposób równanie bilansu. 4. Dostrzega znaczenie i skutki procesów w przyrodzie. 5. Zna prawo stygnięcia Newtona, potrafi je sprawdzić doświadczalnie i porównać z teorią. 6. Sprawdza pochłanianie energii w zależności od kata padania światła, koloru ciała (biały, czarny), rodzaju materiału, z którego wykonane jest ciało (styropian, szkło, metal, drewno). 7. Wie, że podczas parowania pobierane jest ciepło z otoczenia. Potrafi sprawdzić doświadczalnie dlaczego tak się dzieje. 8. Wyciąga poprawne wnioski z wyników eksperymentów. 9. Sporządza sprawozdanie z pomiarów, uwzględnia błędy pomiarowe i wskazuje ich przyczyny. 	<p>kubek styropianowy z pokrywką, woda zimna i ciepła, waga, mokra chusteczka, biała i czarna kartka, przedmiot ze szkła, metalu.</p> <p>Metoda badawcza, rozmowa kierowana</p>
11.	Zjawisko przepływu prądu elektrycznego.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyjaśnia mikroskopowy obraz przepływu prądu. 2. Sprawdza, czy woda destylowana przewodzi prąd elektryczny. 3. Sprawdza przewodność w słonej wodzie, ogórku, cytrynie, jabłku. 4. Wyjaśnia sposób przewodzenia prądu w roztworach wodnych. 5. Zna przyczyny oporu elektrycznego ciała człowieka. 	<p>8.2. oblicza opór przewodnika, znając jego opór właściwy i wymiary geometryczne.</p> <p>8.3. rysuje charakterystykę prądowo-napięciową opornika podlegającego prawu Ohma</p> <p>Przyrządy:</p> <p>Zestaw komputerowy, panel CoachLab, oprogramowanie Coach, czujnik natężenia prądu, przewody bananowe, ogórek, cytryna, jabłko, krokodylki, sól, naczynie.</p> <p>Metoda badawcza, rozmowa kierowana</p>
12.	Badanie charakterystyki żarówki.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mierzy spadek napięcia na żarówce i natężenie prądu w obwodzie. 2. Z prawa Ohma oblicza opór elektryczny żarówki. 3. Ze wzoru $P=UI$ oblicza moc wydzieloną na żaróweczce i porównuje ją z mocą nominalną. 4. 	<p>8.2. oblicza opór przewodnika, znając jego opór właściwy i wymiary geometryczne.</p> <p>8.3. rysuje charakterystykę prądowo-napięciową opornika podlegającego prawu Ohma</p> <p>8.6 oblicza pracę wykonaną podczas przepływu prądu przez różne elementy obwodu oraz moc</p>

			rozproszoną na oporze. Przyrządy: Zestaw komputerowy, panel CoachLab, oprogramowanie Coach, czujnik natężenia prądu , przewody bananowe, żaróweczka, krokodylki. Metoda badawcza, rozmowa kierowana
13.	Światło.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wymienia źródła światła: monitor, dioda, żarówka. 2. Zna pojęcie natężenia światła. 3. Bada pochłanianie światła przechodzącego przez ośrodek. 4. Wpływ promieniowania elektromagnetycznego na organizm człowieka. 5. Rejestruje i porównuje natężenie promieniowania różnych źródeł światła. 6. Wyznacza współczynnik pochłaniania światła przez ośrodek o różnej przezroczystości. 	10.1 opisuje widmo fal elektromagnetycznych i podaje źródła fal w poszczególnych zakresach z omówieniem ich zastosowań. Przyrządy: Zestaw komputerowy, panel CoachLab, oprogramowanie Coach, czujnik światła , płytka szklana, woda czysta i mętna, różne źródła światła.
14.	Pole magnetyczne.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wymienia źródła pola magnetycznego. 2. Zna zjawisko indukcji magnetycznej. 3. Opisuje prąd przemienny na podstawie doświadczenia. 4. Sprawdza charakterystykę diody, opisuje jej właściwości., zastosowanie. 5. Potrafi określić wpływ pola magnetycznego na organizm człowieka. 	9.13 opisuje prąd przemienny (natężenie, napięcie, częstotliwość, wartości skuteczne). Przyrządy: Zestaw komputerowy, panel CoachLab, oprogramowanie Coach, czujnik pola magnetycznego , zwojnica, przewody, magnes sztabkowy, dioda, opornik.
15.	Doświadczenie uczniów.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Grupy wybierają zjawisko fizyczne, które chcą zbadać. 	

V. Szczegółowe cele wychowania

Cele wychowawcze – motywowanie uczniów do zdobywania wiedzy i umiejętności, rozwijanie ich zainteresowania otaczającym światem, kształtowanie ich aktywnej postawy.

- inspirowanie dociekliwości badawczej
- kształtowanie nawyków: porządku, sumienności i dokładności pomiarów
- rozwijanie samodzielności w podejmowaniu decyzji
- kształtowanie umiejętności współdziałania w zespole
- kształtowanie umiejętności skutecznego komunikowania się i współpracy w grupie
- kształtowanie umiejętności asertywnego krytykowania i przyjmowania krytyki
- kształtowanie postawy aktywnej ochrony środowiska

VI. Sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków realizacji programu

Program do zajęć Koła eksperymentu fizycznego opiera się na kształceniu, którego efekt będzie zależał od zdolności uczniów i umiejętności nauczyciela, doboru metod nauczania, a także systematycznego aktywizowania i motywowania uczniów do pracy. Nauczyciel powinien stosować różne metody nauczania: pogadankę, pokaz, ćwiczenia laboratoryjne.

Nauczanie na zajęciach Koła eksperymentu fizycznego powinno się opierać na:

- o obserwacji i opisywaniu zjawisk fizycznych oraz wykonywaniu doświadczeń wspomaganych komputerowo z interfejsem pomiarowym CoachLab
- o zapisywaniu i analizowaniu wyników
- o sporządzaniu i interpretacji wykresów
- o formułowaniu wniosków stanowiących podstawowe źródło wiedzy
- o sporządzaniu sprawozdań z przeprowadzonych eksperymentów.

Te umiejętności można rozwijać, posługując się metodami nauczania praktycznego – pokazem połączonym z obserwacją i doświadczeniem. Każdy eksperyment powinien być wcześniej zaplanowany; po jego wykonaniu należy rozważyć błędy pomiarowe, a wnioski końcowe – zaprezentować i przedyskutować. Obserwacje i eksperyment fizyczny stanowią źródło wiedzy i potwierdzenie teoretycznych założeń. Praca eksperymentalna powinna obejmować zarówno pokazy w wykonaniu nauczyciela, jak i samodzielne eksperymenty uczniów.

W programie zaplanowano szereg doświadczeń do wykonania na trzygodzinnych blokach ćwiczeniowych w grupach. Wyniki pomiarowe uczniowie zapisują w programie Coach i na tej podstawie rysują wykresy, obliczają wielkości fizyczne i formułują wnioski. Efektywne współdziałanie w zespole pomaga podejmować decyzje, buduje więzi międzyludzkie, pozwala przeżywać sukces lub porażkę.

Nauczyciel udziela konsultacji i wskazuje działania, które pomagają uczniom porządkować i oceniać uzyskane wyniki pracy eksperymentalnej.

VII. Opis założonych osiągnięć ucznia

Po realizacji programu Koła eksperymentu fizycznego uczniowie będą mogli wykazać się:

- o umiejętnością wyjaśniania zjawisk, zasad i związków fizycznych
- o umiejętnością analizy danych, wykonywania i odczytywania wykresów
- o umiejętnością posługiwania się terminologią fizyczną
- o umiejętnością obliczania szukanych wielkości z odpowiednią jednostką
- o umiejętnością planowania i wykonywania prostych doświadczeń
- o umiejętnością wykonywania pomiarów odpowiednimi narzędziami
- o umiejętnością sprawnego posługiwania się technologią informacyjną
- o umiejętnością pracy grupowej.

Literatura

Dryński T. *Ćwiczenia laboratoryjne z fizyki* PWN 1970
Piekara A., *Elektryczność i magnetyzm*, PWN, Warszawa 1977
Piekara A., *Mechanika ogólna*, PWN, Warszawa 1997
Materiały dotyczące interfejsu pomiarowego CoachLab.